

EFEKTYWNE PRAWO W EFEKTYWNYM PAŃSTWIE

Kanadyjskie „dobre praktyki” reprezentowania klientów w sprawach rodzinnych oraz o przemoc w rodzinie

Autor opracowania:

Dr Grzegorz Skrobotowicz

Fundusz
Sprawiedliwości

Ministerstwo
Sprawiedliwości

FUNDACJA
INSTYTUT PRAWA
USTROJOWEGO

„Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego Dysponentem jest Minister Sprawiedliwości”

Opracowanie przygotowane w ramach projektu:
Efektywne prawo w efektywnym państwie. Uwarunkowania lokalne w kontekście globalnym, wobec wyzwań XXI w. w walce z przestępczością.

**FUNDACJA
INSTYTUT
PRAWA
USTROJOWEGO**

www.ipu.org.pl
<https://efektywne-prawo.org.pl/>

<https://www.facebook.com/fundaciaipu>

fundacja@ipu.org.pl

Ministerstwo
Sprawiedliwości

FUNDACJA
INSTYTUT PRAWA
USTROJOWEGO

„Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego Dysponentem jest Minister Sprawiedliwości”

Spis treści

Wstęp.....	4
1. Kanadyjskie „dobre praktyki” reprezentowania klientów w sprawach rodzinnych oraz o przemoc w rodzinie	5
Podsumowanie	13
Bibliografia.....	14

Wstęp

Przemoc w rodzinie jest kwestią wielkiej wagi i wymaga szczególnej uwagi oraz zainteresowania prawników. W Kanadzie w 2022 r. dwadzieścia osiem procent wszystkich udokumentowanych przypadków maltretowania dzieci były przypadkami narażenia na przemoc małżeńską. Coraz więcej badań pokazuje, że przemoc małżeńska ma negatywny wpływ na dzieci, w tym na większe prawdopodobieństwo wykorzystywania dzieci i większe ryzyko problemów emocjonalnych i behawioralnych. Dlatego też, tak ważne jest opracowanie i stosowanie określonych praktyki, których należy przestrzegać od początkowego kontaktu z osobą składającą zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa aż do czynności kończących proces karny. Podczas, gdy ogólny kierunek strategii sprawiedliwości skoncentrowanej na dziecku promuje niekontradictoryjne rozwiązywanie sporów, dynamika konfliktów i sporów rodzinnych oraz pojawiająca się przemoc mogą sprawić, że polubowne rozwiązania (tj. ADR) jak mediacja i inne podobne techniki będą właściwe i odpowiednie w zastosowaniu¹.

W celu mitygowania ryzyka eskalacji konfliktu, jako element „dobrych praktyk” zalecana jest opcja wyłącznej opieki, z określonym lub nadzorowanym dostępem. Nałożenie warunku braku bezpośredniego kontaktu między rodzicami jest również odpowiedni. Ważne jest, aby być świadomym środków zaradczych w przypadku naruszenia prawa rodzinnego oraz prawa karnego, w tym zarzutów karnych, zakazów zbliżania się, i opcji oferowanych przez ustawę o przemoc domowej. Dla wszystkich interesariuszy „problemu” tj. stron, profesjonalnych pełnomocników i sądów kluczowe znaczenie ma również rozwianie powszechnych mitów na temat przemocy w rodzinie. Społeczeństwo powinno mieć świadomość, że przemoc w rodzinie trwa nadal także po separacji. Przemoc w rodzinie ma znaczenie dla rodzicielstwa i kontaktu, z dzieckiem względem którego dopuszczono się przemocy².

¹ Action Committee on Access to Justice in Civil and Family Matters (2013, April). Meaningful Change for Family Justice: Beyond Wise Words. Final Report of the Family Justice Working Group. <https://www.cfcjfcj.org/sites/default/files/docs/2013/Report%20of%20the%20Family%20Law%20WG%20Meaningful%20Change%20April%202013.pdf> [dostęp dnia 28.07.2023 r., godz. 20:00].

² Barreau du Québec (July 2022). Personnes victimes d'agression sexuelle et de violences conjugales. Guide des meilleures pratiques en matière d'interrogatoires et de contre-interrogatoires. <https://www.barreau.qc.ca/media/3214/guide-meilleures-pratiques-interrogatoires-contre-interrogatoires.pdf> [dostęp dnia 28.07.2023 r., godz. 20:00].

1. Kanadyjskie „dobre praktyki” reprezentowania klientów w sprawach rodzinnych oraz o przemoc w rodzinie

Canadian Incidence Study of Reported Child Abuse and Neglect (CIS) to jeden z krajowych programów nadzoru Kanadyjskiej Agencji Zdrowia Publicznego (PHAC³), poświęcony zdrowiu dzieci w Kanadzie w połączeniu z innymi krajowymi programami nadzoru nad niezamierzonymi obrażeniami, zdrowiem okołoporodowym i choroby przewlekłe i zakaźne. Nadzór, który jest podstawową funkcją czuwania nad bezpieczeństwem zdrowia publicznego, to systematyczny proces gromadzenia danych, eksperckiej analizy i interpretacji oraz przekazywania informacji w celu podjęcia działań kluczowych dla zdrowia publicznego. CIS bada częstotliwość przypadków zgłaszanych znęcania się nad dziećmi oraz charakterystykę dzieci i rodzin badanych przez kanadyjskie ośrodki opieki nad dziećmi ze wszystkich 13 prowincjach. Dane te są kluczowe dla rozwoju „dobrych praktyk” oraz lepszego zrozumienia krzywdzenia i zaniedbywania dzieci oraz reagowania na ten bardzo ważny problem zdrowia i dobrostanu dzieci⁴.

Wiele kanadyjskich prowincji zmieniło w ostatnich latach swoje przepisy dotyczące prawa rodzinnego. Kanadyjska ustawa o rozwodzie i ustawa o prawie rodzinnym w Kolumbii Brytyjskiej⁵ to dwa przykłady takich zmian legislacyjnych. Ustawa o rozwodzie została zmieniona w celu wprowadzenia środków wspierających sądy w zajmowaniu się „przemocą domową” (*Family Violence – FV*). Odtąd sądy są zobowiązane do uwzględniania okoliczności przemocy w rodzinie i jej skutków przy podejmowaniu decyzji o najlepszym interesie dziecka

Chociaż te nowe przepisy mają kluczowe znaczenie dla pomocy ofiarom FV, ustawa o rozwodach nie stanowi wyraźnie, że adwokaci muszą zostać przeszkoleni w zakresie FV lub że muszą systematycznie sprawdzać obecność występowania FV przy podejmowaniu nowej sprawy. Rodzi to następujące pytania: Czy prawnicy są w stanie zidentyfikować sytuacje, w których te przepisy mogłyby mieć zastosowanie? Czy mają kwalifikacje i przeszkolenie potrzebne do obsługi spraw FV? Przemoc domowa jest ważnym czynnikiem w sprawach z zakresu prawa rodzinnego. Gdy FV jest obecna, ekspertyza prawna w danej sprawie ma

³ Ang. - *the Public Health Agency of Canada*.

⁴ <https://cwrp.ca/incidence-studies/canadian> [dostęp dnia 28.07.2023 r., godz. 22:00].

⁵ Ang. - *Canada's Divorce Act and British Columbia's Family Law Act*.

fundamentalne znaczenie dla zidentyfikowania wszystkich kwestii z zakresu prawa rodzinnego, które należy rozwiązać, usług wsparcia, których klient może potrzebować, oraz środków promowania bezpieczeństwa klienta i jej dzieci w całym procesie sądowym. FV jest ważnym czynnikiem w sprawach z zakresu prawa rodzinnego. Gdy FV jest obecny, ekspertyza prawna w danej sprawie ma fundamentalne znaczenie dla zidentyfikowania wszystkich kwestii z zakresu prawa rodzinnego, które należy rozwiązać, usług wsparcia, których klient może potrzebować, oraz środków promowania bezpieczeństwa klienta i jej dzieci w całym procesie sądowym⁶.

Kanadyjski Kodeks Etyki Zawodowej Adwokatów⁷ stanowi, że adwokaci muszą zawsze działać w najlepszym interesie swojego klienta (klientów) (sekcja 23). Ponadto mają wobec klienta obowiązki w zakresie kompetencji (sekcja 20) i muszą świadczyć usługi wysokiej jakości (sekcja 22). Prawnicy muszą kompetentnie wykonywać swoją działalność zawodową i w tym celu muszą rozwijać i aktualizować swoją wiedzę i umiejętności (sekcja 21). W tym celu, prawnicy mają obowiązek ustawicznego doskonalenia zawodowego: są zobowiązani do odbycia co najmniej 30 godzin zatwierdzonego szkolenia w ciągu każdego 2-letniego okresu rozliczeniowego, w tym 3 godziny z wykazu czynności dotyczących etyki, etyki zawodowej lub praktyki zawodowej. Mówiąc dokładniej, przed przyjęciem lub wykonywaniem zlecenia prawnik musi mieć na uwadze wszelkie ograniczenia swoich umiejętności wynikające z danej dziedziny prawa lub charakteru wymaganej działalności zawodowej, czasu, jakim dysponuje na wykonanie zlecenia oraz możliwości współpracując z inną osobą. Jeżeli prawnik uważa, że takie ograniczenia zagrażają jakości jego usług lub właściwej ochronie interesów klienta, musi o tym powiadomić klienta i poinformować go o warunkach wykonywania zlecenia, aby klient mógł podjąć świadomą decyzję. Adwokat, który za zgodą klienta podejmuje się lub wykonuje zlecenie pomimo wskazanych ograniczeń, musi przedsięwziąć rozsądne środki w celu uzyskania pomocy niezbędnej do jego wykonania (sekcja 29). Adwokat musi zaprzestać działania na rzecz klienta, jeżeli stwierdzi, że nie posiada on kompetencji wymaganych do dalszego wykonywania zlecenia (sekcja 49).

⁶ Canadian Judicial Council (2004). *Ethical Principles for Judges*. https://cjc-ccm.ca/sites/default/files/documents/2019/news_pub_judicialconduct_Principles_eng.pdf [dostęp dnia 21.07.2023 r., godz. 16:00].

⁷ Ang. - *The Code of Professional Conduct of Lawyers* - [https://www.cba.org/Publications-Resources/Practice-Tools/Ethics-and-Professional-Responsibility-\(1\)/Codes-of-Professional-Conduct](https://www.cba.org/Publications-Resources/Practice-Tools/Ethics-and-Professional-Responsibility-(1)/Codes-of-Professional-Conduct) [dostęp dnia 27.07.2023 r., godz. 16:00].

Raport Komitetu Ekspertów ds. Wsparcia Ofiar Napaści Seksualnych i Przemocy Domowej⁸ zalecał utworzenie tzw. „banku napaści na tle seksualnym i prawników FV”⁹ prowadzących prywatną praktykę, którzy powinni przejść odpowiednie i ustawiczne szkolenie w takich sprawach. Doprowadziło to do utworzenia banku prawników w prowincji Quebec specjalizujących się w przemoc seksualnej i rodzinnej. Każdy, kto chce być reprezentowany przez prawnika, zwłaszcza prawnika rodzinnego prowadzącego prywatną praktykę, który został przeszkolony i jest świadomy realiów ofiar i osób, które przeżyły FV oraz został przygotowany do ich informowania, doradzania, pomocy lub reprezentowania, może uzyskać dostęp do banku. Prawnicy zarejestrowani w banku przeszli bezpłatne, ogólne szkolenie w zakresie FV, finansowane przez *Ministère de la Justice du Québec* i dostępne dla prawników i innych specjalistów zainteresowanych rozwojem know-how i strategii lepszego przyjmowania i wspierania ofiar w procesie sądowym.

Kolejną grupą prawników są kanadyjscy sędziowie. Zgodnie z kanadyjskim Kodeksem etyki sędziowskiej i Kodeksem etyki sędziów miejskich Quebec¹⁰, sędzia ma obowiązek rozwijania swoich kompetencji zawodowych (sekcja 3) oraz powinien być i być postrzegany jako bezstronny i obiektywny (sekcja 5). Sędzia powinien również stać na straży integralności i bronić niezawisłości sądownictwa, w najlepszym interesie wymiaru sprawiedliwości i społeczeństwa (sekcja 10). Niedawna nowelizacja ustawy wprowadziła wymóg odbycia przez sędziów programu doskonalenia zawodowego w zakresie realiów związanych z przemocą seksualną i domową (art. 257 ustawy o sądach¹¹). 26 listopada 2021 r. Zgromadzenie Narodowe Quebecu uchwaliło ustawę 92, ustawę o utworzeniu sądu wyspecjalizowanego w przemoc seksualnej i przemoc domowej¹². Ustawa stanowi, że każda osoba ubiegająca się o urząd sędziego (miejskiego, sądu powszechnego lub sędziego pokoju) musi zobowiązać się do odbycia, w przypadku powołania, programu doskonalenia zawodowego w zakresie realiów związanych z przemocą seksualną i przemocą w rodzinie ustanowiony przez *Conseil de la*

⁸ Ang. - *The Expert Committee on Support for Victims of Sexual Assault and Domestic Violence*.

⁹ Ang. - *The bank of sexual assault and FV lawyers*.

¹⁰ Ang. - *The Judicial code of ethics and the Code of ethics for municipal judges of Québec* – <https://www.canlii.org/en/qc/laws/regu/cqlr-c-t-16-r-1/latest/cqlr-c-t-16-r-1.html> i <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cr/t-16,%20r.%202> [dostęp dnia 27.07.2023 r., godz. 16:00].

¹¹ Ang. - *Courts of Justice Act* - <https://www.ontario.ca/laws/statute/90c43> [dostęp dnia 26.07.2023 r., godz. 16:00].

¹² Ang. - *Bill 92 - An Act to create a court specialized in sexual violence and domestic violence* - <https://www.canlii.org/en/qc/laws/astat/sq-2021-c-32/latest/sq-2021-c-32.html> [dostęp dnia 24.07.2023 r., godz. 16:00].

magistrature. Chociaż nowo utworzony Wydział Specjalistyczny ds. Przemocy Seksualnej i Przemocy Domowej jest częścią Wydziału Karnego i Karnego Sądu w Quebecu, wymóg ukończenia programu doskonalenia zawodowego dotyczy każdej osoby kandydującej na urząd sędziego, a nie tylko do Wydziału Karnego. Ustawa przewiduje ustawiczne edukowanie o realiach związanych z przemocą seksualną i przemocą w rodzinie osób, które mogą interweniować w sądzie wyspecjalizowanym, w szczególności obrońców, prokuratorów, referentów, śledczych, policjantów, pracowników sądów, tłumaczy i pracowników psychospołecznych. Niestety, ponieważ dotyczy to tylko osób, które mogą interweniować w ramach wyspecjalizowanego Wydziału Karnego, nowa ustawa nie dotyczy adwokatów i innych praktyków prawa rodzinnego.

Biorąc pod uwagę wzrost liczby stron występujących samodzielnie przed sądami, zwłaszcza przed sądami rodzinnymi, wyposażenie sędziów w umiejętności i szkolenie niezbędne do prowadzenia spraw FV jest tym ważniejsze, biorąc pod uwagę fakt, że sędzia jest jedną z nielicznych osób, które są w stanie wykryć FV, nawet jeśli sędzia nie jest obligatoryjnie zobowiązany do systematycznego sprawdzania FV u każdej strony, której sprawę rozpatruje. Jednakże w kontekście sporu rodzinnego sąd może w każdej chwili zawiesić postępowanie lub odroczyć rozprawę, aby umożliwić stronom podjęcie lub kontynuację mediacji. Przed podjęciem takiej decyzji sąd bierze pod uwagę takie czynniki, jak to, czy istnieje równowaga sił między stronami i czy zdarzały się przypadki FV.

W Kanadzie notariusze mogą również pomóc parom będącym w separacji przejść przez różne etapy, od alimentów i opieki nad dzieckiem po umowę o separację. Pod pewnymi warunkami notariusz może również reprezentować stronę w sądzie. Kanadyjski kodeks etyki notarialnej¹³ zobowiązuje każdego notariusza do konsekwentnego dążenia do utrzymywania aktualnej wiedzy o swoim zawodzie. Notariusz musi zawsze być informowany o rozwoju sytuacji w obszarach którymi się zajmuje, praktykować i utrzymywać swoje umiejętności w tych przestrzeniach (sekcja 5). Jednakże, podobnie jak adwokaci, notariusze nie mają szczególnego etycznego obowiązku odbycia szkolenia w zakresie FV ani sprawdzania swoich klientów pod kątem FV.

¹³ Ang. - *The Code of ethics of notaries* - <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cr/n-3,%20r.%202> [dostęp dnia 26.07.2023 r., godz. 16:00].

Kanadyjscy mediatorzy rodzinni to prawnicy, notariusze, pracownicy socjalni, terapeuci par, psychologowie, psychoedukatorzy i doradcy zawodowi. Każdy z nich jest zobowiązany do przestrzegania swojego kodeksu postępowania zawodowego i najlepszych praktyk. Ponieważ kodeksy etyki zawodowej różnych zaangażowanych grup niekoniecznie zawierają szczegółowe zasady dotyczące praktyki mediacji rodzinnej, *Comité des Organes accréditeurs en médiation familiale* (COAMF) uznało za konieczne ustanowienie wspólnych standardów praktyki w celu zapewnienia wysokich standardów praktyki, jak również jak harmonizacja jakości praktyk mediacji rodzinnej. Można je znaleźć w przewodniku pt. „*Standardy postępowania w mediacji rodzinnej*”¹⁴. Należy pamiętać, że standardy te nie mają mocy prawnej. Stanowią one raczej rodzaj samoregulacji specyficznej dla tej dziedziny.

Szczególnie interesujące w przewodniku jest to, że zawiera on całą sekcję dotyczącą przemocy w rodzinie (*Domestic Violence - DV*, rozdział 5) oraz prawa i obowiązki mediatorów rodzinnych w sytuacji DV. Zapewnienie psychicznego i fizycznego bezpieczeństwa swoich klientów stanowi wiodącą zasadę podejścia mediatora rodzinnego w kontekście DV (5.2.1). Ponadto obowiązkiem wszystkich mediatorów jest kompetentne działanie przy jednoczesnym uwzględnieniu poszczególnych kwestii w kontekście DV (5.2.2) - W kontekście przemocy w rodzinie kompetencje mediatora obejmują umiejętność rozpoznania problemu i odpowiednią interwencję. Mediator może również zawiesić lub zakończyć postępowanie mediacyjne, jeżeli przemoc domowa utrzymuje się, a sprawca lub osoba maltretowana nie są w stanie mediować z szacunkiem podczas spotkania „twarzą w twarz”. Jeśli chodzi FV, to przewodnik przewiduje, że:

- 5.3.1. Mediator rodzinny musi znać dwa odpowiednie narzędzia/techniki rozpoznawania przemocy domowej i odróżniania jej od strategii stosowanych przez pary w walce.
- 5.3.2. W każdej nowej mediacji rodzinnej mediator rodzinny musi użyć środków, które uzna za stosowne, aby rozróżnić rodzaj dynamiki, z którą ma do czynienia. To jest: konflikt okolicznościowy, dynamika konfliktu wysokiego szczebla i wreszcie przemoc domowa.

¹⁴ Ang. - *Standards of Practice in Family Mediation* - <https://www.oafm.on.ca/about/standards/standards-of-practice/> [dostęp dnia 28.07.2023 r., godz. 20:00].

- 5.3.3. Ocena ta jest dokonywana w sposób ciągły podczas całego procesu mediacji rodzinnej.

Ponadto rozporządzenie w sprawie mediacji rodzinnej¹⁵, które określa warunki certyfikacji, nadzoru i opłat wnoszonych przez rząd za usługi mediacji rodzinnej, wymaga, aby mediatorzy rodzinni byli certyfikowani, co obejmuje odbycie podstawowego szkolenia w zakresie mediacji rodzinnej obejmującego co najmniej 6 godzin w celu promowania świadomości dotyczącej przemocy domowej, w szczególności znęcania się nad współmałżonkiem (sekcja 2 ust. 4). Kodeks postępowania cywilnego Quebec¹⁶ stanowi, że osoby, które przedstawią zaświadczenie potwierdzające, że zgłosiły się do organizacji pomocy ofiarom uznanej przez Ministra Sprawiedliwości w celu uzyskania pomocy jako osoba, która jest ofiarą FV, są zwolnione z udziału w obowiązkowej mediacyjnej sesji informacyjnej (sekcja 417).

Dopóki nie zostanie wprowadzonych więcej reform legislacyjnych w celu skuteczniejszego zajęcia się FV w systemie wymiaru sprawiedliwości – takich jak obowiązkowe szkolenia FV dla prawników rodzinnych – władze kanadyjskie zachęcają prawników praktyków do proaktywności i zdobywania wiedzy na temat tej ważnej kwestii społecznej. Istnieje coraz więcej zasobów dostępnych dla prawników praktyków, którzy chcą poprawić swoją wiedzę w sprawach z zakresu prawa rodzinnego dotyczących FV. Wśród najważniejszych należy wymienić:

- 1) Edukacja na temat FV, obalanie uprzedzeń i mitów, zaufanie do ofiar FV i *rozwój know-how*;

Zestaw informacyjny przygotowany przez *Institut National de santé publique du Quebec* (INSPQ) jest dobrym punktem wyjścia dla każdego, kto nie jest zaznajomiony z FV. Odnosi się do mitów i uprzedzeń dotyczących FV, które należy obalać. Prawnicy nie muszą zmieniać prawa, aby wierzyć kobietom, które twierdzą, że były wykorzystywane. Jeśli klientka doświadczyła FV, prawnicy muszą zrozumieć, że proces sądowy może być zdecydowanym źródłem wtórnej wiktymizacji, strachu przed kontaktem ze sprawcą – szczególnie w sądzie – uzasadnionym pragnieniem ochrony swoich dzieci przed sprawcą itp., a to wszystko wymaga

¹⁵ Ang. - *The Regulation respecting family mediation*.

¹⁶ Ang. - *Quebec's Code of Civil Procedure* - <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/c-25.01> [dostęp dnia 28.07.2023 r., godz. 20:00].

otwartego słuchania, empatii i umiejętności interpersonalnych, które z pewnością można rozwijać. *Barreau du Québec*, choć ograniczony do kontekstu badania, właśnie opublikował wytyczne dotyczące najlepszych praktyk w zakresie badania i zadawania pytań krzyżowych ofiar napaści na tle seksualnym i przemocy w rodzinie, które określają najlepsze praktyki w odniesieniu do wiedzy, umiejętności i postawy prawników, a także mitów i stereotypów oraz wpływu traumy¹⁷.

2) Badanie przesiewowe w kierunku FV w każdym przypadku;

Klienci często nie mogą od razu ujawnić przemocy, której doświadczyli. Niektóre kobiety nie ujawniają prawnikowi przemocy w rodzinie, między innymi dlatego, że się boją. Boją się konsekwencji lub odczuwają zbyt duży wstyd. W związku z tym zaleca się przeprowadzanie badań przesiewowych wszystkich nowych klientów przy użyciu standardowego podejścia dwuetapowego. Najpierw należy użyć prostego narzędzia, aby szybko zidentyfikować sygnały ostrzegawcze FV, a następnie użyć innego narzędzia w przypadku klientów, jeśli podczas wstępnej selekcji pojawiły się sygnały ostrzegawcze lub jeśli klient sam ujawnił obecność FV. Badania przesiewowe należy przeprowadzać osobiście, w poufnych i bezpiecznych warunkach. Chociaż tego kroku nie należy przeprowadzać podczas pierwszego spotkania, selekcję należy postrzegać jako proces ciągły, ponieważ sytuacja klienta oraz poziom ryzyka i bezpieczeństwa mogą zmieniać się w trakcie sprawy. Istnieje wiele narzędzi przesiewowych FV. Najlepszą praktyką jest przeszkolenie praktyków w zakresie konkretnego narzędzia przesiewowego. Ostatnią dobrą praktyką jest weryfikacja księgi protokołów oraz istnienia innych postępowań cywilnych, karnych lub sądowych dla nieletnich.

3) W przypadku wykrycia FV ocena ryzyka zagrożenia i zagwarantowanie bezpieczeństwa ofierze;

Po wykryciu FV ryzyko zagrożenia można ocenić za pomocą innych narzędzi. Rozpad związku (separacja lub rozwód) jest jednym z dwóch czynników ryzyka, które zostały najwyraźniej określone w literaturze naukowej, drugim jest historia FV. W kontekście separacji kobiety częściej padają ofiarą zabójstwa lub poważnych obrażeń. W zależności od stopnia zagrożenia można zastosować różne narzędzia prawne, aby zapewnić rodzinie bezpieczeństwo.

¹⁷ Department of Justice, Government of Canada. (2021). HELP ToolKit: Identifying and Responding to Family Violence for Family Law Legal Advisers. <https://www.justice.gc.ca/eng/fl-df/help-aide/docs/helptoolkit.pdf> [dostęp dnia 27.07.2023 r., godz. 16:00].

Oczywiście można zażądać zabezpieczenia oraz poręczeń zachowania pokoju. Choć wspólnie rodzicielstwo jest często traktowane priorytetowo w sprawach dotyczących prawa rodzinnego, czasami należy zakwestionować zdolność rodzica stosującego przemoc do bycia dobrym rodzicem, w najlepszym interesie dziecka. W celu zapewnienia dziecku i/lub rodzicowi bezpiecznego i neutralnego otoczenia może być wymagany nadzór nad prawami do kontaktów (nadzorowana wymiana opieki lub nadzorowane wizyty).

4) Poszukiwanie usług od wyspecjalizowanych agencji lub organizacji.

Prawnicy, adwokaci i sędziowie mogą działać zgodnie ze swoimi kompetencjami zawodowymi. Jednak zawsze mogą skierować klientów, czy to ofiarę, czy sprawcę przemocy, do agencji lub organizacji specjalizujących się w FV. Każdy region w Kanadzie ma również określone zasoby i organizacje. W każdej organizacji można stworzyć sieć z ludźmi zajmującymi się zasobami w celu zbudowania silniejszego pomostu między posiadanymi zasobami, a ich klientami. Ponadto istnieją liczne publikacje mające na celu pogłębienie i lepsze zrozumienie kwestii FV oraz poprawę praktyk.

Podsumowanie

Podsumowując, adwokaci i notariusze mają jedynie ogólne obowiązki w zakresie kompetencji i szkolenia, podczas gdy sędziowie są zobowiązani do ukończenia szkolenia dotyczącego przemocy seksualnej i przemocy domowej. Mediatorzy rodzinni także są zobowiązani do odbycia szkolenia z realiów FV, aby uzyskać certyfikat i chociaż są to tylko wytyczne, „Standardy postępowania w mediacji rodzinnej” są nadal najbardziej konkretnymi i szczegółowymi standardami wykrywania FV i kierowania mediacją rodzinną.

Niedawne reformy legislacyjne mające na celu lepsze uwzględnienie FV w sprawach z zakresu prawa rodzinnego były konieczne. Takie reformy muszą zostać wdrożone przez wszystkie kanadyjskie prowincje, które nie mają jeszcze przepisów prawnych zapewniających uwzględnienie FV w rozwiązywaniu sporów rodzinnych. Ponadto dla skutecznego wdrożenia nowych przepisów niezwykle ważne jest, aby wszyscy pracownicy wymiaru sprawiedliwości przeszli więcej szkoleń, aby mogli skutecznie wykrywać i rozpoznawać FV, tworzyć siatkę bezpieczeństwa wokół ofiar i zapobiegać wtórnej wiktymizacji. Szkolenia i świadomość na temat FV, ważnego problemu społecznego, zapobiegają również nadużyciom etycznym i rozumowaniu prawnemu, które opiera się na mitach i uprzedzeniach FV, stanowi naruszenie prawa, dwóch kluczowych czynników przywrócenia zaufania publicznego do wymiaru sprawiedliwości, zwłaszcza w przypadku osób, które przeżyły przestępstwa seksualne i przemocy w rodzinie. Coraz więcej dokumentów opracowanych w celu wyposażenia osób zaangażowanych w sprawy FV jest opracowywanych i udostępnianych bezpłatnie prawnikom, aby pomóc im w doskonaleniu ich praktyk. Pierwszy krok nadal polega na uwierzeniu kobietom, które twierdzą, że doświadczają FV, i nielekceważeniu lub ignorowaniu ich doświadczeń lub obaw.

Bibliografia

Źródła internetowe:

1. Action Committee on Access to Justice in Civil and Family Matters (2013, April). Meaningful Change for Family Justice: Beyond Wise Words. Final Report of the Family Justice Working Group. <https://www.cfcjfcjc.org/sites/default/files/docs/2013/Report%20of%20the%20Family%20Law%20WG%20Meaningful%20Change%20April%202013.pdf> [dostęp dnia 28.07.2023 r., godz. 20:00].
2. Barreau du Québec (July 2022). Personnes victimes d'agression sexuelle et de violences conjugales. Guide des meilleures pratiques en matière d'interrogatoires et de contre-interrogatoires. <https://www.barreau.qc.ca/media/3214/guide-meilleures-pratiques-interrogatoires-contre-interrogatoires.pdf> [dostęp dnia 28.07.2023 r., godz. 20:00].
3. Canadian Judicial Council (2004). *Ethical Principles for Judges*. https://cjc-ccm.ca/sites/default/files/documents/2019/news_pub_judicialconduct_Principles_eng.pdf [dostęp dnia 21.07.2023 r., godz. 16:00].
4. Department of Justice, Government of Canada. (2021). HELP ToolKit: Identifying and Responding to Family Violence for Family Law Legal Advisers. <https://www.justice.gc.ca/eng/fl-df/help-aide/docs/helptoolkit.pdf> [dostęp dnia 27.07.2023 r., godz. 16:00].
5. <https://cwrp.ca/incidence-studies/canadian> [dostęp dnia 28.07.2023 r., godz. 22:00].
6. [https://www.cba.org/Publications-Resources/Practice-Tools/Ethics-and-Professional-Responsibility-\(1\)/Codes-of-Professional-Conduct](https://www.cba.org/Publications-Resources/Practice-Tools/Ethics-and-Professional-Responsibility-(1)/Codes-of-Professional-Conduct) [dostęp dnia 27.07.2023 r., godz. 16:00].
7. <https://www.canlii.org/en/qc/laws/regu/cqlr-c-t-16-r-1/latest/cqlr-c-t-16-r-1.html> [dostęp dnia 27.07.2023 r., godz. 16:00].
8. <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cr/t-16,%20r.%202> [dostęp dnia 27.07.2023 r., godz. 16:00].
9. <https://www.ontario.ca/laws/statute/90c43> [dostęp dnia 26.07.2023 r., godz. 16:00].
10. <https://www.canlii.org/en/qc/laws/astat/sq-2021-c-32/latest/sq-2021-c-32.html> [dostęp dnia 24.07.2023 r., godz. 16:00].

11. <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cr/n-3,%20r.%202> [dostęp dnia 26.07.2023 r., godz. 16:00].
12. <https://www.oafm.on.ca/about/standards/standards-of-practice/> [dostęp dnia 28.07.2023 r., godz. 20:00].
13. <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/c-25.01> [dostęp dnia 28.07.2023 r., godz. 20:00].